

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 22 maj 1929 kl. 11 f. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion, II: 192, angående förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

Motionen. I en inom andra kammaren väckt motion, nr 192, ha herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Johansson* i Sollefteå hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet att åstadkomma en förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden under vistelsen i skogarna samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kan ge anledning.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Yttranden. *Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott*, till vilket motionen hänvisades, inhämtade i vederbörlig ordning yttrande över motionen av *socialstyrelsen*, vilket yttrande jämte en av *skogs- och flottledningssektionen* i ämnet angiven promemoria såsom bilagor fogats till detta utlåtande.

Andra kammarutskottet. För egen del anförde andra kammarens utskott följande.

»Den i föreliggande motion upptagna frågan har, såsom även i motionen erinrats, tidigare varit föremål för uppmärksamhet. I en av socialstyrelsen verkställd, år 1916 publicerad undersökning rörande skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland behandlades nämligen bl. a. denna fråga. Av nämnda undersökning framgick, att provianterings- och matlagningsförhållandena vid förläggningarna i skogarna lämnade mycket övrigt att önska.

Det må även erinras om de undersökningar, som medicinalstyrelsen nyligen beslutat verkställa, huruvida vissa sjukdomar förekomma i övre Norrland i större utsträckning än i övriga delar av landet samt om detta står i samband med en ensidig och otjänlig kost samt missbruk av kaffe och tobak.

Av de i anledning av motionen nu i ämnet avgivna yttrandena bestyrkes motionärernas uppfattning, att provianterings- och matlagningsförhållandena för den stora arbetaregrupp, som skogsarbetarna utgöra, allttjämt äro i stort sett lika otillfredsställande som vid tiden för verkställandet av socialstyrelsens ovan berörda undersökning. Socialstyrelsen har även i sitt yttrande uttalat, att det syntes angeläget, att särskilda åtgärder vidtoges för åstadkommande av en förbättring av ifrågavarande förhållanden.

Jämväl utskottet kan för sin del till fullo biträda syftet med den föreliggande motionen. Att vidtaga direkta åtgärder för ernående av bättre förhållanden på förevarande område torde dock böra i första hand ankomma på det enskilda initiativet.

Emellertid torde statsmakterna indirekt kunna verksamt bidra till en gynnsam utveckling genom att föranstalta om eller understödja upplysnings- och propagandaverksamhet på området i fråga. Socialstyrelsen har sålunda meddelat, att dylik verksamhet redan med styrelsens medgivande i viss utsträckning utövats av skogs- och flottledsinspektören vid sidan av tjänsten. Styrelsen har emellertid ansett det önskvärt, att sådan verksamhet ålades honom genom en ändring av den författning, som utgör hans instruktion i fråga om tillsynen å skogs- och flottledshärbärgeslagarnas efterlevnad. Jämväl enligt utskottets mening torde ett dylikt uppdrag för skogs- och flottledsinspektören vara väl ägnat att befrämja syftet med den förevarande motionen.

Vid en utredning av den i föreliggande motion väckta frågan torde emellertid även böra tagas under övervägande, huruvida icke jämväl andra åtgärder kunna tjäna berörda syfte. Det torde exempelvis ej vara uteslutet, att hushållningssällskapen skulle på ifrågavarande område kunna utöva en fruktbärande upplysningsverksamhet. Inom utskottet har även framkastats den tanken, att på orter, där förevarande fråga är av intresse och där skolköksverksamhet är anordnad, särskilda matlagningskurser skulle utan större kostnad kunna anordnas, varigenom intresse för och kunskap i matlagning skulle kunna väckas bland dem, som rekrytera skogsarbetarkåren.

Utan att göra något närmare uttalande om den ena eller andra åtgärdens lämplighet vill utskottet för sin del förorda en utredning av den föreliggande frågan. En dylik utredning, som lämpligen torde kunna uppdragas åt socialstyrelsen, torde ej behöva bliva av större omfattning. I vad mån riksdagens medverkan erfordras för prövning och eventuellt genomförande av de förslag, vartill utredningen kan giva anledning, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet att åstadkomma en förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden under vistelsen i skogarna.»

*Andra kam-
marens beslut.*

Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren.

Första kammaren, som delgivits andra kammarens beslut, har hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet.

Utskottet finner icke, att i ärendet givna upplysningar eller vad utskottet för övrigt har sig bekant erbjuder tillräcklig grund att bedöma riktigheten av motionärernas påstående att mag- och tarmsjukdomar skulle vara oftare förekommande hos skogs- och flottningsarbetarna än hos andra befolkningslager eller att dieten skulle vara den avgörande orsaken till uppkomsten av dessa sjukdomar. Frågan om de sjukdomar, som i större utsträckning kunna konstateras hos sagda arbetaregrupper, och de särskilda sjukdomsorsakerna äro för närvarande under utredning av medicinalstyrelsen, men oavsett det resultat, som kan framgå av denna undersökning, är motionärernas utredningskrav värt allt beaktande. Skogs- och flottningsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden beröra nämligen icke endast dieten utan även i hög grad de allmänna hygieniska levnadsförhållandena för ifrågakvarande arbetare.

Utskottet vill därför i likhet med andra kammarens utskott tillstyrka den ifrågasatta utredningen och hemställer sålunda,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 16 maj 1929.

På utskottets vägnar:

GUSTAF W. ROOS.

Närvarande vid ärendets slutbehandling i utskottet: herrar *Roos, Julin, J. H. T., Holmgren, Larsén, Sandén, Eriksson, V., Granström, Larsson, J. A.**

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Roos* och *V. Eriksson*.

Till Riksdagens andra kammares fjärde tillfälliga utskott.

Genom remiss den 8 februari 1929 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till riksdagens andra kammares fjärde tillfälliga utskott avgiva yttrande över en inom kammaren väckt motion, nr 192, angående förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden. Till fullgörande härav får socialstyrelsen anföra följande.

Styrelsen har i ärendet infordrat yttrande av skogs- och flottledsinspektören, och har denne avgivit sådant i form av en promemoria, som i avskrift bilägges.

Skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden är onekligen en betydelsefull folkhygienisk fråga. I sin år 1916 publicerade undersökning rörande skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland ägnade Styrelsen också en ganska ingående uppmärksamhet åt densamma. Tyvärr lär det nog förhålla sig så, som av skogs- och flottledsinspektören i hans yttrande framhålles, att skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden alltför ofta äro i stort sett lika otillfredsställande som vid tiden för berörda undersökning. Att särskilda åtgärder vidtagas för åstadkommande av en förbättring av ifrågasvarande förhållanden synes därför angeläget. De förslag i sådant syfte, som framställts av skogs- och flottledsinspektören, torde förtjäna beaktande. I främsta rummet synes härvid en målmedvetet bedriven upplysnings- och propagandaverksamhet, särskilt för bildande av kooperativa matlag i skogs- och flottledshärbärgena i förening med anställande av kockar eller hushållerskor, böra komma i betraktande. Dylik verksamhet har redan med Styrelsens medgivande i viss utsträckning utövats av skogs- och flottledsinspektören vid sidan av tjänsten. Det synes emellertid önskvärt, att sådan verksamhet ålades honom såsom en uppgift, vilken han hade att fullgöra jämte övriga honom nu åvilande uppgifter. Detta skulle lämpligen kunna ske genom att i den författning, som utgör hans instruktion i fråga om tillsynen å skogs- och flottledshärbärgeslagarnas efterlevnad — Kungl. Maj:ts kungörelse den 19 december 1919 (nr 822) angående tillsyn å härbärgen för skogsavverknings-, kolnings- och flottningsarbetare — inrycka en bestämmelse därom, att inspektören även har att verka för förbättring av skogs- och flottningsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden. En dylik åtgärd skulle innebära ett starkt stöd för inspektören vid hans fortsatta bedrivande av ifrågasvarande verksamhet samtidigt som den skulle möjliggöra för honom att ägna mer tid och intresse åt verksamheten, än han hittills ansett sig kunna göra.

Stockholm den 7 mars 1929.

GUNNAR HUSS.

W. STENHOLM.

Avskrift.

Skogs- och flottleds-
inspektören.

P. M.

till Kungl. Socialstyrelsen i anledning av motion i andra kammaren, nr 192, angående förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

Den betydelsefulla fråga, som genom förevarande motion upptagits till behandling i riksdagen, har redan tidigare varit föremål för uppmärksamhet. Redan under åren 1893—1899 verkställdes av dåvarande provinsialläkaren i Fjällsjö distrikt N. Englund och professor R. Tigerstedt statistiska undersökningar rörande skogsarbetarnas diet, fördelningen av förtärda näringsämnen samt den dagliga energiomsättningen, vilka år 1900 publicerades i en uppsats i tidskriften *Hygiea* under rubrik »Skogsarbetarnas föda i nordvästra delen av Ångermanland». Vid dessa undersökningar påvisades bl. a., att skogsarbetarnas födoämneskonsumtion till följd av det ansträngande arbetet var avsevärt större än för andra kroppsarbetare. Vidare konstaterades, att skogsarbetarnas föda bestod av mycket få födoämnen, bland vilka amerikanskt fläsk, knäckebröd, vetemjöl, potatis och socker voro de viktigaste. Därtill kom kött, korv, sill, strömming, mesost, smör, mjölk, mjukt bröd, rågmjöl, grynmjöl, korn-, havre- och risgryn, ärtor och sirap, men uppgåvos dessa vara av mycket underordnad betydelse. Vid flottningsarbete syntes födoämneskonsumtionen vara betydligt mindre än vid skogsarbete, och dessutom utgjordes flottningsarbetarnas föda så gott som uteslutande av torrskaffning. Korv, ost och ansjovis användes i betydligt större omfattning än vid skogsarbete, under det att sådana födoämnen, som erfordrade särskild tillagning, nästan alls icke förekommo.

Skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden hava vidare varit föremål för undersökning vid den av socialstyrelsen verkställda utredning, vars resultat år 1916 framlades i publikationen »Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland». Ehuru man vid sistnämnda undersökning ansåg sig kunna spåra en tydlig förbättring av skogsarbetarnas diet, om densamma jämfördes med de konsumtionsförhållanden, som voro rådande vid tidpunkten för doktor Englunds undersökning, framgick dock klart, att provianterings- och matlagningsförhållandena vid förläggningarna i skogarna fortfarande lämnade mycket övrigt att önska. Proviantanskaffningen var sålunda ofta förenad med betydande svårigheter, och skogsarbetarna livnärde sig merendels på en synnerligen enformig och illa tillagad kost, vilken enligt läkares utsago stundom gav anledning till digestionsrubbnings- och magsjukdomar. Här- till medverkade emellertid mindre råvarornas art och beskaffenhet än de förtärda maträtterna och sättet för deras tillagning. Att matlagningen måste bli bristfällig och otillfredsställande är emellertid ej ägnat att förvåna, då skogsarbetarna, såsom känt är, i regel äro hänvisade till att själva laga sin mat. En från arbetet nyss hemkommen arbetare, »trött och kådig till kropp och kläder», är, såsom i ovannämnda utredning framhålls, enligt sakens natur föga skickad att på egen hand hushållsamt och smakligt anrätta sin föda. De ofta mycket primitiva kojor, som tidigare allmänt användes för arbetarnas inkvartering, och de enkla matlagningsanordningar, som alltfjämt äro för handen i härbärgena, äro ej heller ägnade

att underlätta matlagningen, för att ej nämna de svårigheter, som alltid måste uppstå, då flertalet av de i ett hårbärge boende skola laga mat samtidigt.

Såsom i socialstyrelsens undersökning framhålles, ankommer anskaffning och transport av provianten till arbetsplatserna även i regel på arbetarna själva. Endast vid större drivningar å trakter, där avståndet till handelsbodar är mycket betydande, kan det hända, att någon handlande anordnar ett proviantförråd i närheten av arbetarnas förläggning, varifrån matvaror vissa dagar försäljas till arbetarna. Belysande för de svårigheter, som vanligen äro förenade med provianteringen, är det vid socialstyrelsens undersökning konstaterade förhållandet, att medelavståndet mellan avverkningsplats och närmaste proviantförråd uppgick till c:a 1 mil, en väglängd som anmärkningsvärt ofta överskreds i Kopparbergs län samt i de tre nordligaste länen. Till provianteringsstället ledde i allmänhet öppen vinterväg, men i vissa fall måste arbetarna begiva sig dit på obanade stigar, över myrar o. dyl.

De i kosten ingående födoämnen utgjorde även enligt den av styrelsen utförda undersökningen företrädesvis av de fem standardartiklarna fläsk, bröd, vetemjöl, kaffe och socker. I undersökningsområdets södra och mellersta delar var matsedeln i regel något mera omväxlande. I dessa trakter konsumerades sålunda icke obetydliga mängder korv, sill, smör, margarin, ost, gryn, ärtor och bönor. I övre Norrland syntes skogsarbetarens levnadsstandard, liksom befolkningens i övrigt, vara något lägre än söderut. Av uppgifter angående konsumerade kvantiteter av viktigare hushållsartiklar per konsumtionsenhet för skogsarbetare, stadsarbetare och lantarbetare, sammanställda i en i utredningen intagen tabell, framgick, hur enformigt skogsarbetarbudgeten var i jämförelse med matordningen för de under mera normala förhållanden levande arbetarna. Orsaken härtill syntes vara de svåra transport- och förvaringsförhållandena vid timmerdrivningarna, som nödvändiggjorde matsedeln starka reducering och inskränkning till ett mindre antal standardartiklar, lätta att frakta och förvara. Sålunda hade färskt kött och fisk genomgående ersatts med konserverade varor, företrädesvis salt fläsk (helst det feta amerikanska) och sill. Någon mjölk dracks knappast, men däremot föranledde det hårda arbetet i låg temperatur förtäring av vida mer smör, margarin och andra fettvaror än eljest. Potatis förekom sällan vid skogsarbetet, då den lätt frös. Detta viktiga födoämne ersattes genom större kvantiteter mjöl och bröd. Slutligen förtärdes, enligt vad undersökningen gav vid handen, tre gånger så mycket kaffe och socker som under mera normala förhållanden.

Enligt de rön och iakttagelser, som undertecknad kunnat göra vid besöken å arbetsplatserna i skogarna, äro skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden i allmänhet alltfjämt lika primitiva som ovan skildrats. Att det nu tillämpade systemet med individuell proviantering och matlagning även fördyrar skogsarbetarnas kosthåll, har framhållits i socialstyrelsens ovan åberopade utredning. Fördyrande verkar även den omständigheten, att ett onödigt stort antal dagsverken ofta måste anslås till provianteringsresor.

Den kost, å vilken skogsarbetarna livnära sig, synes slutligen vara mindre lämplig ur dietisk och näringsfysiologisk synpunkt. Å läkarhåll har sålunda, såsom ovan framhållits, konstaterats, hurusom skogsarbetarnas svårsmälta diet ej sällan förorsakat digestionsrubbnings- och magsjukdomar.

Stundom förekomma även sjukdomar i svalget och munhålan (surmun, stomatit), vilka dels direkt och dels indirekt på grund av bristfällig rengöring av munhålan anses föranledda av den feta dieten.

Under det sistförflutna året har frågan om den enförmiga och grönsaksfattiga skogsarbetardieten inverkan på matsmältningsorganen fått ökad aktualitet genom en artikel i detta ämne, som publicerats i Social-Medicinsk tidskrift av doktor E. Perman. Sedermera har provinsialläkaren i Kalix-Töre distrikt i Norrbotten, doktor J. Kallander, påpekat, att s. k. jäsningsjukdomar, som utan tvivel äro förorsakade av olämplig diet, äro talrikt förekommande inom hans tjänstgöringsområde. Hela denna fråga har numera upptagits till behandling av medicinalstyrelsen, som redan föranstaltat om en omfattande undersökning av de sålunda konstaterade sjukdomssymtomen samt orsakerna till desamma.

Vid överbägande av huru man lämpligen och bäst skall kunna förbättra mathållningen för skogsarbetarna synes det, med hänsyn till vad ovan anförts angående det sätt, på vilket ifrågavarande proviantanskaffning och matlagning nu i allmänhet äger rum, ej behöva råda någon tvekan om, att det nuvarande systemet så snart ske kan bör ersättas av gemensam, på lämpligt sätt organiserad mathållning. Utan att dylik gemensam mathållning, matlagvis eller helst kojlagvis anordnad, kommer till stånd, synes man knappast kunna räkna med någon nämnvärd förbättring av de nu rådande förhållandena. Att å andra sidan de betydande olägenheter, som med nuvarande system synas ofrånkomliga, kunna helt undanröjas genom en kooperativ organisation av mathållningen, varvid de gemensamma hushållen allt efter deras storlek förestås av en eller flera för ändamålet särskilt anställda hushållerskor, har klart framgått av den erfarenhet, som hittills kunnat vinnas å trakter, företrädesvis Dalarna och Härjedalen, där dylika hushåll under senare år förekommit i ej obetydlig omfattning bland skogsarbetarna. Förutom tillredande av »god mat, mycket mat och mat i rättan tid» synes en duktig hushållerska medhinna städning och renhållning av bostaden samt även lagning av kläder, allt åtgärder som äro ägnade att skapa ett visst mått av »hemtrevnad i kasern» och därmed ökad tillfredsställelse hos skogsarbetarna ävensom säkerligen ett förbättrat hälsotillstånd. Trots de med anställandet av hushållerskor förenade omkostnaderna hava de kooperativa hushållen visat sig medföra ett förbilligande av mathållningen, i sin tur medförande en i samma grad höjd reallön.

En skildring av ett dylikt kooperativt hushåll vid en skogsdrivning i Dalarna har lämnats av jägmästaren N. Bellander i en uppsats i tidskriften »Skogen», betitlad »Kooperativa matlag i skogskojorna». Efter en redogörelse för mathållningens organisation och under vintern konsumerade matvaror av olika slag sammanfattar han de fördelar, som en på dylikt sätt ordnad mathållning visat sig medföra, sålunda:

Dietiska fördelar: vällagad, enkel och kraftig kost på regelbundna tider är det bästa medlet för bevarande av en god matsmältning.

Hygieniska fördelar: renlighet i mat och kläder medför kroppslig renlighet, ökar välbefinnandet och stärker motståndskraften mot sjukdomar, särskilt tuberkulosen, vilken ligger på lur i varje koja.

Moraliska fördelar: ordning och renlighet bliva goda vanor, rätt och ohyfsat uppträdande i ord och gärningar dämpas i regel i närvaro av kvinnor.

Ekonomiska fördelar: partiinköpen medföra rabatter å varuprisen; den

gemensamma matlagningen möjliggör bättre utnyttjande av ingredienserna; friheten från matlagningen ökar arbetstiden; den ordnade och hälsosamma kosten ger ökade arbetskrafter och därmed högre inkomster; underhåll av arbetskläder ökar dessas varaktighet.

Att skogsarbetarna själva äro mycket intresserade av dylik mathållning har framgått bl. a. vid samtal härom samt av artiklar i tidningarna. Orsakerna till att det oaktat gemensam mathållning ej kommit till stånd i större utsträckning än hittills skett äro flera. De förnämsta synas vara brist på initiativ — »det är så svårt att komma sig för» heter det ofta — och organisationsförmåga. Härtill kommer svårigheten att noggrant och rättvist fördela hushållskostnaderna då, såsom ofta förekommer, matvaror medföras från hemmen. Vidare är det icke alltid så lätt att uppnå erforderlig enighet inom kojlagen för en här ovan skisserad omläggning av mathållningen, beroende på att den individuella konsumtionen och smaken är i hög grad varierande. »Den ene steker sitt fläsk i smör, den andre nöjer sig med fisk och bröd», skriver en meddelare till socialstyrelsen i samband med lämnande av material till den ovannämnda utredningen. Slutligen bottnar det misstroende för gemensam mathållning, som från arbetarnas sida då och då kommer till uttryck, i det förhållandet, att skogsarbetarna i allmänhet sakna erfarenhet rörande på dylikt sätt organiserad mathållning. Det verksammaste medlet att åstadkomma reformer på detta område är därför ett kraftigt och målmedvetet upplysningsarbete. Skogs- och flottledsinspektören har även under senare år vid besöken å arbetsplatserna sökt göra arbetarna mera förtrogna med dylik mathållning och fäst deras uppmärksamhet på fördelen, icke minst i ekonomiskt avseende, av en välordnad gemensam proviantering och mathållning. För samma ändamål har skogs- och flottledsinspektören, efter inhämtande av socialstyrelsens medgivande, bl. a. låtit i bilagda broschyr avtrycka jägmästare N. Bellanders ovannämnda skildring, vilken med bistånd av de vid tillsynen av skogs- och flottledshärbärgeslagarna biträdande befattningshavarna samt arbetsgivarna distribuerats bland skogsarbetarna.

Då, såsom även framhållits, bostädernas otillfredsställande beskaffenhet och inredning ofta utgjort ett hinder för anställande av hushållerskor och därmed för införande av gemensam mathållning, har skogs- och flottledsinspektören vidare upprättat ritningar till härbärgen av olika typer och storlekar, avsedda att underlätta införande av gemensam mathållning, vilka ritningar tillhandahållas till ett pris av 30 öre per styck.

Då en genom arbetsgivarnas försorg ordnad gemensam mathållning torde, åtminstone till en början, komma att mötas med visst misstroende av skogsarbetarna, är det önskvärt, att en dylik kunde komma till stånd på arbetarnas eget initiativ och bedrivas i arbetarnas egen regi. Detta utesluter givetvis icke, att åtgärder från arbetsgivarnas sida till underlättande och förbilligande av skogsarbetarnas mathållning äro synnerligen önskvärda, vilket synes kunna ske t. ex. genom anordnande på arbetsplatserna av med hänsyn till gemensam mathållning ändamålsenliga bostäder och genom motverkande av det fördyrande kredit- och mellanhandssystemet vid proviantförsäljningen. För att emellertid bereda skogsarbetarna i olika trakter tillfälle att närmare lära känna systemet med gemensam mathållning skulle det tvivelsutan vara fördelaktigt, om vid ett antal härför lämpliga avverkningsplatser kunde anordnas några mönsterhushåll av här ifrågakarande slag. Sannolikt är att anordnande av dylika experiment med gemensamma

hushåll under kompetent ledning, för vilkas resultat redogörelser skulle spridas, skulle kunna stimulera arbetarnas intresse för gemensam mathållning, så att de mera allmänt började införa sådan.

Vid skogsavverkningsarbeten i Förenta staterna och Canada förekommer gemensam mathållning under arbetsgivarens ledning vid alla arbetsplatser. Arbetarna hava endast att erlægga en viss bestämd ersättning för kosthållet per dag eller vecka. I vissa fall ingår fri kost i avlöningsförmånerna. Av uttalanden utav från Amerika hemvändande skogsarbetare och andra synes framgå, att de haft goda erfarenheter av mathållningen vid de amerikanska timmerlägren, vilken de oftast skildra i mycket berömmande ordalag. Ehuru arbetsförhållandena i Amerika äro väsentligt olika motsvarande förhållandena hos oss, synes det dock önskvärt, att studier av detta och hithörande spörsmål kunde bedrivas i samband med studieresor, som i annat syfte företagas till Amerikas och Canadas skogsområden.

Då det vidare ibland visat sig förenat med svårigheter att uppbringa för här ifrågavarande ändamål lämpliga hushållerskor, kunniga och vana vid här avsedd mathållning, torde vidare böra tagas under övervägande, huru man lämpligen skall kunna meddela erforderlig undervisning i dylik matlagning och förestående av hushåll av det slag, varom här är fråga. Av socialstyrelsen har redan tidigare i samband med den ovan åberopade utredningen omnämnts den ej så sällan uttalade uppfattningen, att någon mera genomgripande förbättring av skogsarbetarnas kosthåll knappast vore möjlig annat än i samband med en höjning av befolkningens i skogsbygderna allmänna levnadsstandard. Det torde därför vara av betydelse jämväl för här ifrågavarande spörsmål, att de krav på förbättrad och utvidgad undervisning i mathållning och huslig ekonomi, som vid olika tillfällen framförts, kunde vinna beaktande.

Utarbetande av särskilda med hänsyn till skogslivets förhållanden särskilt lämpade utspisningsstater torde även böra förordas, då dylika skulle vara av stort värde för dem, som komma att förestå de gemensamma hushållen och som sålunda skola hava att svara för att skogsarbetarna komma i åtnjutande av närande, omväxlande och välsmakande föda.

Stockholm den 2 mars 1929.

OSCAR WALLNER.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:
B. Wessberg.